

ნიკა გვარამიას წინააღმდეგ მიმდინარე
სისხლის სამართლის საქმის
სამართლებრივი შეფასება

2020

ადამიანის უფლებათა ცენტრი

ავტორი:
რედაქტირება:

გიორგი თყებუჩავა
ალეკო ცქიტიშვილი
გიორგი კაკუბავა

ანალიტიკური დოკუმენტი მომზადდა აშშ-ის ფონდ „ეროვნული წვლილი დემოკრატიისათვის“ (NED) ფინანსური მხარდაჭერით. დოკუმენტში გამოთქმული მოსაზრებები ეკუთვნის ადამიანის უფლებათა ცენტრს და შესაძლოა, არ გამოხატავდეს დონორის პოზიციას. შესაბამისად, NED არ არის პასუხისმგებელი ტექსტის შინაარსზე.

**National Endowment
for Democracy**

Supporting freedom around the world

სარჩევი

შესავალი.....	4
კვლევის მეთოდოლოგია	5
ბრალდების არსი.....	6
საერთაშორისო სტანდარტები.....	7
კომპანიის დირექტორის პერსონალური პასუხისმგებლობის სამართლებრივი საფუძველი	7
დირექტორის კორპორაციულ-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა	10
Business Judgement Rule-ს პრინციპი.....	13
დირექტორის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა	15
ეროვნული კანონმდებლობა და სასამართლო პრაქტიკა....	16
სასამართლო მონიტორინგის მიზნები.....	18
შერჩევითი სამართალი	21
სამართალწარმოების ხანგრძლივობა.....	24
დასკვნა.....	25

შესავალი

დამოუკიდებელ, პლურალისტურ მედიაგარემოს შეუცვლელი როლი აქვს დემოკრატიული საზოგადოების ჩამოყალიბებასა და ადამიანის უფლებების დაცვაში. ამიტომაც, ადამიანის უფლებათა ცენტრისთვის განსაკუთრებით საყურადღებოა ამ მიმართულებით ქვეყანაში არსებული მდგომარეობა და გამოწვევები, რითაც შეიძლება, საფრთხე შეექმნას დემოკრატიულ პროცესებს. ამ მხრივ, პრობლემურია, კრიტიკულად განწყობილი მედიასაშუალებების წარმომადგენლების წინააღმდეგ სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება ან/და საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელება, რაც, ძირითადად, ხელისუფლების მიმართ მათი ოპონირების გააქტიურებას ემთხვევა¹. სწორედ ამიტომ, ადამიანის უფლებათა ცენტრის ინტერესს იწვევს ხელისუფლების მიმართ კრიტიკულად განწყობილი ტელევიზია „მთავარი არხის“ დამფუძნებლისა და გენერალური დირექტორის ნიკა გვარამიას წინააღმდეგ მიმდინარე სისხლის სამართლის საქმე;

ნიკა გვარამია სამაუწყებლო კომპანია „რუსთავის 2-ის“ ყოფილი გენერალური დირექტორია. 2019 წლის 18 ივლისს, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ „რუსთავი 2“-ის საქმეზე მიიღო გადაწყვეტილება², რომლის მიხედვით, „რუსთავი 2“-ის საქმეზე, ევროკონვენციის არც ერთ მუხლზე დარღვევა არ დადგინდა. შესაბამისად, იგი მის ყოფილ მესაკუთრეს დაუბრუნდა, რომელმაც იმავე დღეს თანამდებობიდან გაათავისუფლა არხის გენერალური დირექტორი ნიკა გვარამია³. მოგვიანებით, ინტერესთა კონფლიქტის საფუძველზე, ტელეკომპანიიდან გაათავისუფლეს საინფორმაციო სამსახურის უფროსი და წამყვანი თოქშოუების ჟურნალისტები. ამ საკადრო ცვლილებებით უკმაყოფილო თანამშრომელთა დიდმა ნაწილმა კი მაუწყებელი დატოვა⁴.

2019 წლის სექტემბერში მაუწყებლობა დაიწყო „მთავარმა არხმა“⁵, სადაც „რუსთავი 2“-ის არაერთი ყოფილი თანამშრომელი დასაქმდა⁶.

2019 წლის 20 ივლისს, ევროპული სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ, საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ გამოძიება დაიწყო სამაუწყებლო კომპანია „რუსთავი 2“-ის კანონიერი ინტერესის სანინააღმდეგოდ უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების, მისი კუთვნილი დიდი ოდენობით თანხების სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით მითვისებისა და ქონების მოჩვენებითი ან/და თვალთმაქცური გარიგებით დამალვის ფაქტზე. გამოძიების მიმდინარეობისას, ბრალი წარედგინა „რუსთავი

¹ იხ.: ადამიანის უფლებათა ცენტრის განცხადება სავარაუდოდ პოლიტიკურად მოტივირებული საქმეების სასამართლო მონიტორინგის შესახებ: [shorturl.at/tBIW5](https://www.shorturl.at/tBIW5).

² იხ.: CASE OF RUSTAVI 2 BROADCASTING COMPANY LTD AND OTHERS v. GEORGIA. [shorturl.at/kJLPT](https://www.shorturl.at/kJLPT).

³ იხ.: განცხადება: [shorturl.at/vNVZ9](https://www.shorturl.at/vNVZ9).

⁴ იხ.: ინფორმაცია სრულად: [shorturl.at/sB024](https://www.shorturl.at/sB024); [shorturl.at/nDMPX](https://www.shorturl.at/nDMPX); [shorturl.at/guwU4](https://www.shorturl.at/guwU4); [shorturl.at/aijGH](https://www.shorturl.at/aijGH).

⁵ იხ.: ინფორმაცია სრულად: [shorturl.at/cqJLO](https://www.shorturl.at/cqJLO).

⁶ იხ.: ინფორმაცია სრულად: [shorturl.at/bvGM5](https://www.shorturl.at/bvGM5).

2“-ის ყოფილ გენერალურ დირექტორს და ახლადშექმნილი „მთავარი არხის“ დამფუძნებელს, ნიკა გვარამიას⁷. ბრალდების შინაარსი ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ის დირექტორობის პერიოდში მის მიერ მიღებული სამეწარმეო გადაწყვეტილების არამომგებიანობას ეფუძნება.

წინამდებარე დოკუმენტის მიზანია, შეფასდეს რამდენად მოიცავს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად საკმარის ნიშნებს პროკურატურის მიერ ნიკა გვარამიასთვის წარდგენილი ბრალდება, რომელიც დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილ, ქონებრივი უფლების მართლსაწინააღმდეგო გაფლანგვას გულისხმობს⁸. ამასთან, რამდენად შეესაბამება საწარმოს დირექტორის გადაწყვეტილების გამო, სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება ეროვნულ კანონმდებლობასა და საერთაშორისო სტანდარტებს/გამოცდილებას; ასევე, ამ საქმეში არსებობს თუ არა სავარაუდო პოლიტიკური მოტივები და შერჩევითი სამართლის ნიშნები.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, წინამდებარე დოკუმენტში, ნიკა გვარამიას ქმედებები შეფასდება საკორპორაციო-სამართლებრივ ქრილში და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობასთან მიმართებით.

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევა ეყრდნობა სისხლის სამართლის საქმის სხვადასხვა დოკუმენტს, ადამიანის უფლებათა ცენტრის სასამართლო მონიტორის მიერ მომზადებულ სასამართლო სხდომების მონიტორინგის ანგარიშებს და იდენტიფიცირებულ პრობლემურ სისხლის სამართლის მატერიალურ და საპროცესო-სამართლებრივ საკითხებს. კვლევაში, ეროვნულ კანონმდებლობასა და სასამართლო გადაწყვეტილებებთან აშშ-ისა და გერმანიის სასამართლოების, საკორპორაციო-სამართლებრივ ურთიერთობებში წარმოშობილ დავებზე სხვადასხვა საერთაშორისო სტანდარტის, ასევე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს რელევანტური გადაწყვეტილებების მისადაგების საფუძველზე, გაკეთებულია შედარებითი-სამართლებრივი ანალიზი, რითაც უფრო ნათლად წარმოჩინდა წინამდებარე საქმეში არსებული სხვადასხვა სამართლებრივი პრობლემა.

⁷ იხ.: საქართველოს გენერალური პროკურატურის განცხადება: shorturl.at/czC4.

⁸ იხ.: საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“, „დ“ ქვეპუნქტებითა და მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაული. shorturl.at/gBFIR.

ბრალდების არსი

ნიკა გვარამიას ბრალად ედება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ და „დ“ ქვეპუნქტებით და მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით, 194-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით⁹, 221-ე მუხლის მე-3 ნაწილით¹⁰ და 362-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით¹¹ გათვალისწინებული დანაშაულების ჩადენა¹². სისხლის სამართლის საქმის ფარგლებში, ძირითადი ბრალდება ნიკა გვარამიას მიერ მიღებული სამენარმეო გადაწყვეტილებების გამო „რუსთავი 2“-ის მიერ 2015 წლის ბოლოს სარეკლამო შემოსავლებიდან წინა წელთან შედარებით ნაკლები შემოსავლის მიღებას ეხება, რაც გენერალური პროკურატურის მიერ დამამძიმებელ გარემოებაში „ქონებრივი უფლების მართლსაწინააღმდეგო გაფლანგვად“¹³ შეფასდა.

როგორც სისხლის სამართლის საქმის მასალებიდან ირკვევა, 2013-2015 წლებში დადებული ხელშეკრულების მიხედვით, შპს „ინტერ მედია“, ფიქსირებული ანაზღაურების გარდა, სარეკლამო ეთერის გაყიდვების სრული შემოსავლიდან, ბონუსის სახით, დაახლოებით 5%-ს იღებდა, ხოლო შემოსავლის დანარჩენი ნაწილი ტელეკომპანიას რჩებოდა.

2015 წლის 16 იანვარს, შპს „სამაუნწყებლო კომპანია რუსთავი 2“-ის სახელით ნიკა გვარამიამ ხელშეკრულება გააფორმა შპს „ინტერ მედია პლიუსთან“, რომლის თანახმადაც, შპს „სამაუნწყებლო კომპანია რუსთავი 2-მა“ შპს „ინტერ მედია პლიუსს“ დაუთმო საკუთარი არხების ეთერში კომერციული რეკლამის განთავსების უფლება. მხარეთა შეთანხმებით, კომერციული რეკლამის განთავსების უფლების დათმობისათვის ანაზღაურება, ყოველთვიურად, წინასწარ შეთანხმებული ოდენობით უნდა განხორციელებულიყო, მიუხედავად შპს „ინტერ მედია პლიუსის“ მიერ შესაბამისი თვის მიხედვით, ფაქტობრივად მოხმარებული კომერციული სარეკლამო დროის ოდენობისა.

2015 წლის იანვრიდან აგვისტოს ჩათვლით პერიოდში, ნიკა გვარამია, ბაზარზე დამკვიდრებული პრაქტიკის შესაბამისად, ტელეკომპანიის სარეკლამო დროის გასხვისების შედეგად მიღებული მთლიანი შემოსავლის 90-95%-ს ითხოვდა შპს

⁹ იხ.: საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 194-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაული (უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაცია (ფულის გათეთრება) - რასაც თან ახლდა განსაკუთრებით დიდი ოდენობა). shorturl.at/gBFIR

¹⁰ იხ.: საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 221-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული (კომერციული მოსყიდვა - იმ პირის მიერ, რომელიც საწარმოში ან სხვა ორგანიზაციაში ახორციელებს ხელმძღვანელობით, წარმომადგენლობით ან სხვა სპეციალურ უფლებამოსილებას, ან რომელიც მუშაობს ამ ორგანიზაციაში). shorturl.at/gBFIR.

¹¹ იხ.: საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 362-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაული (ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება, გასაღება ან გამოყენება - რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია). shorturl.at/gBFIR.

¹² იხ.: დადგენილება პირის ბრალდების შესახებ (01.11.2019).

¹³ იხ.: საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“, „დ“ ქვეპუნქტებითა და მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაული. shorturl.at/gBFIR.

„ინტერ მედია პლიუსისაგან“, ხოლო დარჩენილ თანხას, მომსახურების განწევის სანაცვლოდ უტოვებდა ამ უკანასკნელს.

ბრალდების მხარის პოზიციით, განსხვავებული ხელშეკრულების დადების მიზანს ტელეკომპანია „რუსთავის 2-ის“ ქონებრივი უფლების გაფლანგვა წარმოადგენდა. სამაუწყებლო კომპანიისთვის მიყენებულ ქონებრივ ზიანად კი, 2014 წელს სარეკლამო შემოსავლებიდან მიღებული თანხის - 43 230 509 ლარისა და 2015 წელს სარეკლამო შემოსავლებიდან მიღებული თანხის - 36 467 000 ლარის - სხვაობა განსაზღვრა. ამასთან, ბრალდების მხარის მტკიცებით, გამომდინარე იქიდან, რომ სარეკლამო ბაზარი არ შემცირებულა, კომპანიას იმდენივე შემოსავალი უნდა მიეღო, რამდენიც წინა წელს მიიღო.

დაცვის მხარის პოზიციით, 2015 წლის ხელშეკრულება ემსახურებოდა კომპანიის საუკეთესო ინტერესებს, მოკლე ან გრძელვადიანი რისკების დაზღვევის უზრუნველყოფას და მოსალოდნელ ფინანსურ სირთულეებთან გამკლავებას, რის გამოც გადაწყვიტეს, მოეთხოვათ ნაკლები, თუმცა გარანტირებული შემოსავალი.

გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ რადგან აღნიშნული რისკები არ მატერიალიზდა, 2016 წლის ხელშეკრულებით დაბრუნდა ანგარიშსწორების ძველი წესი, ხოლო „ინტერ მედია პლუსმა“ დააბრუნა 2015 წელს მიღებული მოგების ნაწილი¹⁴.

საერთაშორისო სტანდარტები

კომპანიის დირექტორის პერსონალური პასუხისმგებლობის სამართლებრივი საფუძველი

კორპორაციული მართვა არის სისტემა, რომელიც წარმოიშობა მრავალმხრივი ურთიერთობებით ამ სისტემის მრავალ მონაწილეს შორის¹⁵. ზოგადად, სამართლებრივი ურთიერთობები წარმოადგენს იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან პრობლემას. თუმცა, ამ მხრივ, განსაკუთრებით აქტუალურ თემას კორპორაციული მართვის სფეროში პასუხისმგებლობის საკითხი წარმოადგენს¹⁶, რაც კორპორაციული მართვის ერთ-ერთ საშუალებად სახელდება¹⁷. მასში მოიაზრებენ როგორც ხელმძღვანელთა, ისე კორპორაციის პარტნიორთა/აქციონერთა ურთიერთპასუხისმგებლობის საკითხებსაც. ამის მიხედვით, გამოყოფენ შიდაკორპორაციულ და გარეკორპორაციულ (საგარეო) პასუხისმგებლობას. შიდაპასუხისმგებლობა სახეზეა მაშინ, როდესაც წარმოიშობა

¹⁴ იხ.: ნიკა გვარამიას 2019 წლის 1 აგვისტოს დაკითხვის ოქმი.

¹⁵ იხ.: Humera K., A Literature Review of Corporate Governance, International Conference on E-business, Management and Economics IPEDR Vol.25, IACSIT Press, Singapore, 2011, 3. shorturl.at/eqyC2.

¹⁶ იხ.: Emmerich V., Habersack M., Konzernrecht, "Verlag C.H. Beck", 2005, München, 274-277.

¹⁷ იხ.: ჭანტურია ლ., კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, სამართალი, 2006, 29.

ურთიერთობები კორპორაციის მონაწილეთა (*ხელმძღვანელები, აქციონერები, დომინანტები*) შორის, ხოლო გარეპასუხისმგებლობის საფუძველია საზოგადოების ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა გარეშე მესამე პირების წინაშე¹⁸.

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციამ მიიღო „კორპორაციული მართვის პრინციპები“, რითაც აღიარებულია, რომ არ არსებობს კარგი კორპორაციული მართვის უნივერსალური მოდელი¹⁹. შესაბამისად, იმისათვის, რომ სამენარმეო საზოგადოება მომგებიანი იყოს, შესაძლოა, საწარმოს დირექტორსა და აქციონერებს, მათ შორის კრედიტორებს, სხვადასხვა გზები მიაჩნდეთ ოპტიმალურად; მათი ნაწილი შესაძლოა საზოგადოებრივ იმიჯს უფრო ხილდებოდეს, ნაწილისთვის კი დანაშაულებრივი საქმიანობაც მისაღები იყოს²⁰.

ასევე, მხედველობაშია მისაღები, რომ საქართველოში, ძირითადად, შპს-ის სახით ჩამოყალიბებულ ორგანიზაციებს ვხვდებით და იშვიათად ხდება სხვა სახის საზოგადოების ჩამოყალიბება. ისეთ შემთხვევაშიც კი, როდესაც პრინციპულად შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებად არ უნდა არსებობდეს ესა თუ ის კომპანია, ისინი მაინც ამ ფორმით ყალიბდებიან. ამის ერთ-ერთ მიზეზად საკანონმდებლო რეგულაციის ნაკლებობა სახელდება და ის, რომ არ არსებობს საგადასახადო შეღავათები²¹. ამიტომ, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება მოგებაზე ორიენტირებული ის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმაა, რომელიც ქართული რეალობისთვის ყველაზე ხშირად გამოსაყენებელი და, შესაბამისად, ყველაზე მისაღები აღმოჩნდა. ამასთან, შეზღუდული პასუხისმგებლობით საწარმოები არსებობენ ორი უმთავრესი მიზეზით: (ა) *ეს მომგებიანია როგორც თავად საწარმოსთვის, ისე - (ბ) ეკონომიკისთვის*. გარდა ამისა, შპს-ის პარტნიორები საზოგადოების ვალდებულებებისათვის პასუხს არ აგებენ²², ხოლო საზოგადოების ხელმძღვანელობა და წარმომადგენლობა, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებაში, მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლის 1-ლი ნაწილით, ევალებათ დირექტორებს, თუ წესდებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული²³.

დირექტორის კომპეტენცია და პასუხისმგებლობის მოცულობა განისაზღვრება ამავე კანონით ან/და საწარმოს წესდებით²⁴. თუმცა, კომპანიის დირექტორის მიერ მიღებული სამენარმეო საზოგადოების მართვისას მიღებული მენეჯერული

¹⁸ იხ.: მაჭავარიანი ს., კორპორაციული ჯგუფების მართვა გერმანიასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში და მართვის პრინციპების ინტერგრაცია ქართულ კერძო სამართალში, თბილისი, 2015, 121.

¹⁹ იხ.: OECD Principles of Corporate Governance, OECD, Paris, 2004, 13. shorturl.at/asJNR.

²⁰ იხ.: Brodowski, D., Espinoza de Los Monteros de La Parra, M., Vogel, J. (2014). *Regulating Corporate Criminal Liability*. Cham: Springer International Publishing, 47.

²¹ იხ.: ბიზნესის სფეროს მარეგულირებელი კანონმდებლობისა და პრაქტიკის კვლევა, კონსტიტუციის 42-ე მუხლი, 2012, 10. shorturl.at/ioNT8.

²² იხ.: მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-4 ნაწილი. shorturl.at/egmMV.

²³ იხ.: მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლის 1-ლი ნაწილი. shorturl.at/egmMV.

²⁴ იხ.: მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონის 47-ე მუხლის მე-3 ნაწილი. shorturl.at/egmMV.

გადაწყვეტილება, არ შეიძლება შეფასდეს დირექტორის სამართლებრივი სტატუსის სპეციფიკის უგულებელყოფით. კერძოდ, დირექტორთა პასუხისმგებლობა არ უნდა იქნეს აღქმული ისე, თითქოს აღნიშნული პასუხისმგებლობა მხოლოდ დირექტორთა დასჯას ისახავს მიზნად. პასუხისმგებლობის დადგომის საფუძვლების განსაზღვრა შედის როგორც სანარმოს, ისე თავად დირექტორის ინტერესებში, რადგან როცა არ არსებობს წინასწარ განსაზღვრული საფუძვლები, თუ რა შემთხვევაში და რომელი ქმედების შედეგად შეიძლება დადგეს დირექტორის პასუხისმგებლობის საკითხი, ეს გარემოება შექმნის სრულ ქაოსს და გაურკვეველობას, რომელიც ხელს შეუშლის და ააბრკოლებს დირექტორებს, მიიღონ ისეთი ინოვაციური და სარისკო გადაწყვეტილებები, რაც სამენარმეო საზოგადოებისათვის მომგებიანი შეიძლება აღმოჩნდეს²⁵.

საკორპორაციო სამართალში ცნობილია „კორპორაციული საფარველის გაჭოლის“ (*piercing the corporate veil*)²⁶ პრინციპი, რომლის თანახმად, დირექტორებისა და აქციონერების პასუხისმგებლობა მხოლოდ საგამონაკლისო შემთხვევებში დაიშვება²⁷. აღნიშნული აშშ-ის სამოსამართლო სამართლის ქმნილებაა²⁸, რომელიც ძირითადად შპს-ში გამოიყენება²⁹. მასში იგულისხმება პირდაპირი პასუხისმგებლობა იმგავრად, რომ პარტნიორს, მისი შეზღუდული პასუხისმგებლობის მიუხედავად, შეიძლება დაეკისროს ინდივიდუალური პასუხისმგებლობა კრედიტორების წინაშე წარმოშობილი ზიანისათვის³⁰. სამენარმეო საზოგადოების დირექტორის შემთხვევაში, ეს შესაძლებელია მხოლოდ მის მიერ ფიდეიციური მოვალეობების დარღვევის, ან დანაშაულის ჩადენის დროს³¹.

გამჭოლი პასუხისმგებლობის პრინციპი გერმანულ სასამართლო პრაქტიკაშიც გვხვდება. ეს პრინციპი, ერთი შეხედვით, ეწინააღმდეგება საკორპორაციო სამართლის პრინციპს იურიდიული პირის შეზღუდული პასუხისმგებლობის

²⁵ იხ.: Posner, R. (1975). THE RIGHTS OF CREDITORS OF AFFILIATED CORPORATIONS. The University of Chicago Law Review, 43, 501-502.

²⁶ იხ.: Prest v Petrodel Resources Ltd [2013] UKSC 34; Dadourian Group International v Simms [2006] EWHC 2973, at [686]. ასევე, იხ.: იხ.: ბახუტაშვილი გ., აქციათა მცირე პაკეტის მფლობელ აქციონერთა უფლებების დაცვა სააქციო საზოგადოებათა შესახებ კანონმდებლობის მიხედვით წიგნში: ჭანტურია ლ., კნიპერი რ., ზემლერი ი., საკორპორაციო სამართლის განვითარების პრობლემები საქართველოში, გერმანულ-ქართული სიმპოზიუმი, თბილისი, 2000 წლის 7-8 მარტი, gtz, 117.

²⁷ იხ.: Tan Cheng-Han, Jianguy Wang, Christian Hofmann, PIERCING THE CORPORATE VEIL: HISTORICAL, THEORETICAL AND COMPARATIVE PERSPECTIVES, E W Barker Centre for Law and Business, National University of Singapore, 2019.

²⁸ იხ.: Cases: Consumer's Co-op v. Olsen, Wisconsin Supreme Court, 1988 142 Wis. 2d 465, 419 N.W. 2d 211; K.C. Roofing Center v. On Top Roofing, Inc., Missouri Court of Appeals, 1991, 807 S.W. 2d 545; United States v. Bestfoods, Supreme court of the United States, 1998 118 S. Ct. 1876.

²⁹ იხ.: ბურდული ი., სანესდებო კაპიტალი და მისი ფუნქციები წიგნში: თანამედროვე საკორპორაციო სამართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, გამომცემლობა მერიდიანი, 2009, 241.

³⁰ იხ.: Pfeiffer G., Timmerbeil S., US-American Company Law-An Overview, 598.

³¹ იხ.: ფიდეიციურ მოვალეობებს ე.წ. „მზრუნველობით მოვალეობებს“ უწოდებს ცერცვაძე ლ., დირექტორატის მოვალეობები კომპანიის მართვისას [შედარებითსამართლებრივი ანალიზი აშშ-ის, უპირატესად დელავერის შტატის, და ქართული სამართლის მაგალითზე], სამართლის ჟურნალი, N1, 2013, 258.

შესახებ, მაგრამ სასამართლო პრაქტიკის თვალთახედვით, იგი მიიჩნევა მართლზომიერ ქმედებად, რომელიც სასამართლომ შეიძლება, გამოიყენოს იმისათვის, რომ თავიდან იქნეს აცილებული უსამართლობა³². თავის მხრივ, საზოგადოების ხელმძღვანელები და სამეთვალყურეო საბჭოს წევრები ვალდებული არიან, საზოგადოების საქმეებს გაუძღვნენ კეთილსინდისიერად და იმ რწმენით, რომ მათი ეს ქმედება ყველაზე ხელსაყრელია საზოგადოების ინტერესებისათვის³³.

მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, სამენარმეო საზოგადოების მმართველი პირები და სამეთვალყურეო საბჭოს წევრები საზოგადოების საქმეებს უნდა გაუძღვნენ კეთილსინდისიერად; კერძოდ, ზრუნავდნენ ისე, როგორც ზრუნავს ანალოგიურ თანამდებობაზე და ანალოგიურ პირობებში მყოფი ჩვეულებრივი, საღად მოაზროვნე პირი და მოქმედებდნენ იმ რწმენით, რომ მათი ეს მოქმედება ყველაზე ხელსაყრელია საზოგადოებისათვის. თუ ისინი არ შეასრულებენ ამ მოვალეობას, წარმოშობილი ზიანისთვის სოლიდარულად აგებენ პასუხს საზოგადოების წინაშე. ამ პირებმა უნდა დაამტკიცონ, რომ მათ არ დაურღვევიათ თავისი მოვალეობა³⁴.

დირექტორის კორპორაციულ-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა

აშშ-ის სამართლის ინსტიტუტის კორპორაციული მართვის პრინციპების³⁵ თანახმად, დირექტორს ან მენეჯერს კორპორაციის წინაშე აკისრია მოვალეობა, რომ დირექტორის ან მენეჯერის ფუნქციები განახორციელოს კეთილსინდისიერად (*in good faith*)- იმგვარად (*in a manner*), რომ მას გონივრულად სწამს (*reasonably believes*), რომ მოქმედებს კორპორაციის საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარე (*in the best interests of the corporation*) და ისეთი გულმოდგინებით, როგორსაც გონივრულად მოელიან ანალოგიურ თანამდებობაზე და ანალოგიურ პირობებში მყოფი ჩვეულებრივი წინდახედული პირისგან (*ordinarily prudent person*)³⁶.

ზოგადად, კეთილსინდისიერების პრინციპთან მიმართებით არსებობს აზრთა სხვადასხვაობა. მაგალითად, დელავერის რაიონული სასამართლო არ ცნობს ამ პრინციპის არსებობას და ხელმძღვანელობის მოვალეობებს მარტო გულმოდგინებად (*duty of care*³⁷, *Sorgfaltspflichten*) და ერთგულებად (*duty of*

³² იხ.: DeWitt Truck Brokers v. W., Flumming fruit Company, 540 F. 2d 681 (Cir 1976); ასევე: Emmerich V., Habersack M., Konzernrecht, "Verlag C.H. Beck", 2005, München, 144-147; 419.

³³ იხ.: ჭანტურია ლ., კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, სამართალი, 2006, 199.

³⁴ იხ.: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 30 ოქტომბრის Nას-471-450-2915 განჩინება.

³⁵ იხ.: ALI Principles of Corporate Governance.

³⁶ იხ.: იხ.: ჭანტურია ლ., კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, სამართალი, 2006, 199.

³⁷ იხ.: Emanuel S., Emanuel L., Corporations, Aspen Publishers Online, 2009, 25-31.

*loyalty*³⁸, *Treuepflicht*) ჰყოფს და კეთილსინდისიერების მოვალეობას ერთგულების მოვალეობის ქვეშ ათავსებს³⁹. შესაბამისად, კორპორაციული მართვის დროს, დირექტორს სწორედ ეს ორი უმთავრესი კორპორაციულ-სამართლებრივი (ფიდუციური) ვალდებულება ეკისრება⁴⁰.

ერთგულების მოვალეობის დაცვას - საწარმოს საერთო მიზნისაკენ სწრაფვა, ხოლო დარღვევას კი - საერთო მიზნისკენ მიმართული ქმედებების უგულებელყოფა წარმოადგენს. იგი ვრცელდება აქციონერზეც. შესაბამის სამართლებრივ ნორმად „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 3.8 მუხლი სახელდება, რომლის თანახმად, თუ საწარმოს დომინანტმა პარტნიორმა განზრახ გამოიყენა თავისი დომინანტური მდგომარეობა ამ საზოგადოების საზიანოდ, მან დანარჩენ პარტნიორებს უნდა გადაუხადოს შესაბამისი კომპენსაცია. დომინანტად ითვლება პარტნიორი ან ერთად მოქმედ პარტნიორთა ჯგუფი, რომელსაც აქვს პრაქტიკული შესაძლებლობა, გადამწყვეტი ზეგავლენა მოახდინოს პარტნიორთა კრების კენჭისყრის შედეგზე⁴¹.

ერთგულების მოვალეობის დარღვევის სახედ ყველაზე ხშირად ასახელებენ საკუთარ თავთან გარიგების (*Self-Dealing*) დადებას⁴², ინფორმაციის გახსნილობის შესახებ მოვალეობის დარღვევას, თანამდებობის პირადი გამორჩენის მიზნით გამოყენებას და ა.შ⁴³.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, ერთგულების მოვალეობის საკითხზე აშშ-ში მიღებულია არაერთი გადაწყვეტილება, რომლებიდანაც გამომდინარეობს დასკვნა, რომ ერთგულების მოვალეობის დარღვევის სამტკიცებლად, უნდა გამოიკვეთოს, ხელმძღვანელის მიერ გადაწყვეტილების მიღებისას, მოხდა თუ არა საკუთარ ინტერესებზე უპირატესად კორპორაციის ინტერესების დაცვა⁴⁴.

კორპორაციული მართვისას ხელმძღვანელთა მოვალეობის დამოუკიდებელ სახეს გულმოდგინების მოვალეობა (*Duty of Care, Duty of Diligence, Sorgfaltspflicht*) წარმოადგენს⁴⁵. სამართლის მეცნიერებაში მიიჩნევა, რომ გულმოდგინების მოვალეობა ხელმძღვანელთა ქცევის სტანდარტს ადგენს და განიმარტება იმგვარად, რომ დირექტორმა უნდა გამოიჩინოს საკმარისი ყურადღება

³⁸ იხ.: Carney W.J., *Mergers and Acquisitions/Cases and Materials*, New York, Foundation Press, 2000, 66-229.

³⁹ იხ.: Rossi F., *Making Sense of the Delaware Supreme Court's Triad of Fiduciary Duties*, 2005, 17.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=755784.

⁴⁰ იხ.: ჯულელი გ., (2010). კაპიტალის დაცვა სააქციო საზოგადოებაში, თბილისი, 249.

⁴¹ იხ.: მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-8 ნაწილი. shorturl.at/egmMV.

⁴² იხ.: *Corporate Governance in the United States and Germany*, European Corporate Governance Institute (ecgi), Law Working Paper #17/2003, 5; Baums T., Scott K.E., *Taking Shareholder Protection Seriously? Corporate Governance in the United States and Germany*, European Corporate Governance Institute (ecgi), Law Working Paper #17/2003, 4-5.

⁴³ იხ.: Balotti R.F., Finkelstein J.A., *The Delaware Law of Corporations & Business Organizations Statutory Deskbook*, New York, "Aspen Publishers", 2010, 8- 3-98; Baums T., Scott K.E., *Taking Shareholder Protection Seriously? Corporate Governance in the United States and Germany*, European Corporate Governance Institute (ecgi), Law Working Paper #17/2003, 5; ასევე, იხ.: ჭანტურია ლ., კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, სამართალი, 2006, 320-359.

⁴⁴ იხ.: საქმეები: *Lewis v. S.L. & E., Inc.*, United States Court of Appeals, second Circuit 629 F. 2d 764 (1980); *In re The Walt Disney Co.*, Delaware Court of Chancery, 825 A. 2d 275 (2003).

⁴⁵ იხ.: Emanuel S., Emanuel L., *Corporations*, Aspen Publishers Online, 2009, 25-31.

კორპორაციის საქმეებისადმი. გულმოდგინების მოვალეობის მიხედვით, დირექტორს ან მენეჯერს კორპორაციის წინაშე ეკისრება მოვალეობა, რომ ფუნქციები განახორციელოს კეთილსინდისიერად იმგვარად, რომ მას გონივრულად სწამდეს, რომ მოქმედებს კორპორაციის საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარე და ისეთი გულმოდგინებით⁴⁶, როგორსაც გონივრულად მოელიან ანალოგიურ თანამდებობაზე და ანალოგიურ პირობებში მყოფი ჩვეულებრივი წინდახედული პირისგან⁴⁷.

აღსანიშნია ისიც, რომ აქციონერებისა და კორპორაციის საუკეთესო ინტერესების პირდაპირი განსაზღვრა შეუძლებელია. თუმცა, შესაძლებელია თითოეულ შემთხვევაში, საქმეში არსებულ სხვადასხვა ფაქტზე დაყრდნობით განვსაზღვროთ - დირექტორის მიერ მიღებული, რომელი გადაწყვეტილება იქნება საზოგადოებისა და აქციონერების ინტერესებისათვის „ყველაზე ხელსაყრელი“⁴⁸. ამასთან, გადაწყვეტილების მიღებისას, მნიშვნელოვანია მისაღები გადაწყვეტილების საფუძვლად არსებული ფაქტების სრულყოფილი შესწავლა, კონსულტაციების გავლა, განსხვავებული მოსაზრებების მოსმენა, ბაზარზე იმ დროს არსებული მდგომარეობის ცოდნა, დირექტორის მიერ ხელთ არსებული ინფორმაციის ერთმანეთისთვის გაზიარება და სხვა⁴⁹.

გულმოდგინე ხელმძღვანელობის მოვალეობაში აერთიანებენ „ბიზნეს გულმოდგინებას (*Business Due Diligence*) და სამართლებრივ გულმოდგინებას (*Legal Due Diligence*). მათგან პირველში მოიაზრება გულმოდგინების ფორმატის დაცვა ეკონომიკურ-ფინანსური შინაარსის გადაწყვეტილების მიღებისას, ხოლო მეორე შემთხვევა ემთხვევა გადაწყვეტილებათა სამართლებრივი რეგულაციის აუცილებლობას. აღნიშნული ორივე ერთ ტერმინად - *Due Diligence*-დ არის გაერთიანებული, რომელსაც საწარმოთა შერწყმისას იყენებენ და იგი მოწმობს, რომ ხდება გადაწყვეტილების მიღებისას საწარმოს ყოველმხრივი შესწავლა⁵⁰. კორპორაციული პასუხისმგებლობის საფარველის მოხსნისას ყურადღება არაერთ ისეთ ასპექტს ექცევა, როგორიცაა: *არასათანადო კაპიტალიზაცია, კორპორაციული მართვის*

⁴⁶ **შენიშვნა:** აშშ-ის სამართლისათვის დამახასიათებელია ხელმძღვანელთა მოვალეობის სახით კიდევ ერთი ჯგუფის - მართლზომიერი მოქმედების მოვალეობის (*Duty of Obedience*, რომელიც ითარგმნება დამორჩილების მოვალეობად) არსებობა, თუმცა, იგი პრაქტიკულად გულმოდგინე მოვალეობის არსშია მოქცეული.

⁴⁷ იხ.: ჭანტურია ლ., კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, სამართალი, 2006, 319; ასევე, იხ.: მაჭავარიანი ს., კორპორაციული ჯგუფების მართვა გერმანიასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში და მართვის პრინციპების ინტერგრაცია ქართულ კერძო სამართალში, თბილისი, 2015, 134.

⁴⁸ იხ.: მაისურაძე დ., კორპორაციულ-სამართლებრივი თავდაცვითი ღონისძიებები კაპიტალური საზოგადოების რეორგანიზაციისას (შედარებითსამართლებრივი კვლევა უპირატესად დელავერისა და ქართული საკორპორაციო სამართლის მაგალითზე), თბილისი, 2014, 26.

⁴⁹ იხ. საქმე: *Smith v. Van Gorkom*, 488 A.2d 872 (Del. 1985).

⁵⁰ იხ.: *Kubota D.*, *Due diligence and commercial transaction - Advanced Corporate Business Transactions*, 2009, Ontario, 28.

ნესების დაუცველობა, დირექტორების უმოქმედობა, ანგარიშგების ჩანაწერების არქონა და ა. შ⁵¹.

ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და გერმანიაში არსებული დიდძალი სასამართლო პრაქტიკისა და მნიშვნელოვანი განმარტებების მიუხედავად, გულმოდგინების მოვალეობის დარღვევისას საზოგადოების წინაშე ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობის შესახებ არ არსებობს ერთიანი პრეცედენტები, რის გამოც ამ საკითხზე დავის წარმოება რთულია⁵². ამის ძირითადი საფუძველია ხელმძღვანელთა მოვალეობების საკითხზე მსოფლიოში დამკვიდრებული და ხელმძღვანელთა უფლებების დამცავი Business Judgement Rule-ს პრინციპი.

Business Judgement Rule-ს პრინციპი

*(სამენარმეო განსჯის წესი)**

Business Judgement Rule აშშ-ის პრეცედენტული სამართლის მიერ შექმნილი ინსტიტუტია, რომელიც მსოფლიოს მრავალი სახელმწიფოს საკორპორაციო სამართალშია ინკორპორირებული⁵³.

სამენარმეო განსჯის წესი არის „პრეზუმფცია, რომლის მიხედვითაც დირექტორები იყვნენ ინფორმირებულნი ბიზნეს-გადაწყვეტილებების მიღების დროს, მოქმედებდნენ კეთილსინდისიერების პრინციპზე დაყრდნობით და გონივრულად სწამდათ, რომ მათი ეს მოქმედება კორპორაციის საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარეობდა“⁵⁴. მიჩნეულია, რომ აღნიშნული წესი არის დირექტორის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების დაცვის მტკიცე გარანტი. თუ მხარე გაასაჩივრებს დირექტორების მოქმედებას, გულმოდგინების მოვალეობის შესაძლო დარღვევასთან დაკავშირებით, მას სასამართლოში სამენარმეო განსჯის წესის გადალახვა მოუწევს, რომელიც დირექტორების მიერ მიღებული გადაწყვეტილების ფორმალურ მხარეს იცავს⁵⁵. იგივე განმარტება გააკეთა დელავერის საკანცელარიო სასამართლომ (*Court of Chancery*) - Robinson-ის საქმეში განმარტა, რომ *დირექტორების გადაწყვეტილება დაცულია*

⁵¹ იხ.: Emanuel S., Emanuel L., Corporations, Aspen Publishers Online, New York, 2009, 25-31;

ასევე, იხ.: სასამართლოს მეგობრის (Amicus Curiae) მოსაზრება, საქართველოს სახალხო დამცველი, 04/11/2019, 4. shorturl.at/bcJMU; ასევე, იხ.: Pepsi-Cola Metro. Bottling Co. v. Checkers, Inc., 754 F.2d 10 (1st Cir. 1985).

⁵² იხ.: ჭანტურია ლ., კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, სამართალი, 2006, 199.

⁵³ იხ.: Gurrea-Martinez, Re-Examining the Law and Economics of the Business Judgment Rule: Notes for its Implementation in Non-US jurisdictions, Working Paper Series, 2017, 5.

⁵⁴ იხ.: Aronson v. Lewis, 473 A.2d 805 (Del. 1984): „It is a presumption that in making a business decision the directors of a corporation acted on an informed basis, in good faith and in the honest belief that the action taken was in the best interests of the company“. ასევე, იხ.: მაისურაძე დ., სამენარმეო განსჯის წესი საკორპორაციო სამართალში (ამერიკის შეერთებულ შტატებისა და საქართველოს მაგალითზე), საკორპორაციო სამართლის კრებული, თბილისი, 2011, 109.

⁵⁵ იხ.: ჭანტურია ლ., კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, სამართალი, 2006, 219.

პრეზუმფციით, რომ მისი მიღებისას ისინი მოქმედებდნენ კეთილსინდისიერად, იმ რწმენით, რომ მათი მოქმედება კორპორაციის საუკეთესო ინტერესებში შედის⁵⁶. სასამართლომ ანალოგიური განმარტება გააკეთა Davis-ის საქმეში⁵⁷. ფიდუციური ვალდებულებების დარღვევის გამო პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველად წოდებული *Business Judgement Rule*-ის პრინციპი აშშ-ის სამართალში დირექტორთა ფიდუციური პასუხისმგებლობისაგან დაცვის საშუალებად სახელდება⁵⁸.

Business Judgment Rule კომპანიის წინაშე დირექტორების პასუხისმგებლობის სტანდარტზე და აქედან გამომდინარე, მათ მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე პირდაპირ გავლენას ახდენს. ამიტომ, სასამართლოების მხრიდან ამ წესის სწორად გამოყენება ბიზნესის განვითარებასთან პოზიტიურ კორელაციაშია⁵⁹. აღნიშნული პრინციპის თანახმად, დირექტორს არ შეიძლება დაეკისროს პასუხისმგებლობა იმ ზიანისათვის, რაც ისეთმა შეცდომამ გამოიწვია, რომელიც ნებისმიერ გულმოდგინე დირექტორსაც შეიძლებოდა მოსვლოდა. პასუხისმგებლობის საფუძველია მხოლოდ ბრალეული, მცდარი გადაწყვეტილება⁶⁰. შესაბამისად, სამენარმეო განსჯის წესი კრძალავს დირექტორთა პირად პასუხისმგებლობას, თუკი კომპანიისთვის დამდგარი ზარალი თუნდაც მცდარი, წამგებიანი გადაწყვეტილებით დადგა, მაგრამ მას უხეში გაუფრთხილებლობა (*gross negligence*) ან განზრახვა არ ახლდა თან⁶¹.

საქართველოს სახალხო დამცველი სასამართლო მეგობრის (*Amicus Curiae*) მოსაზრებაში მიუთითებს იურიდიულ მეცნიერებაში გავრცელებულ მიდგომას, რომ: „სამენარმეო გადაწყვეტილება სამომავლო ვარაუდთან დაკავშირებული მენეჯერული გადაწყვეტილებაა, რასთან დაკავშირებითაც დირექტორები ფართო დისკრეციით სარგებლობენ. თუ სამენარმეო გადაწყვეტილების მიღებისას დირექტორს გონივრულად შეეძლო ევარაუდა, რომ სათანადო ინფორმაციის საფუძველზე და სანარმოს საკეთილდღეოდ, გააზრებული რისკის განწვევის აუცილებლობით მოქმედებდა, მას საზოგადოებისთვის მიყენებული ზიანის გამო პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება“⁶².

ვალდებულებისაგან გათავისუფლების ეს პრინციპი მოქმედებს მარტო დირექტორების გადაწყვეტილებაზე; სამეთვალყურეო, საკონტროლო

⁵⁶ იხ.: Robinson v. Pittsburgh Oil Refinery Corp., Del. Ch., 126 A. 46 (1924).

⁵⁷ იხ.: Davis v. Louisville Gas Electric Co., 16 Del. Ch. 142 A. 654. (1928).

⁵⁸ იხ.: The Delaware Law of Corporations & Business Organizations Statutory Deskbook, New York, "Aspen Publishers", 2010, 135; O'Kelley R.T., Thompson B., Corporations and other business associations/Cases and Materials, third edition – Aspen Law&Business, New York, 1999, 261.

⁵⁹ იხ.: ზურაბიანი ლ., Business Judgment Rule-ის არსი, ფუნქციები და რეკეფცია საქართველოს საკორპორაციო სამართალში, 2020, 23.

⁶⁰ იხ.: Andenas M., Wooldridge F., European Comparative Company Law, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 486- 487.

⁶¹ იხ.: Andenas M., & Wooldridge, F. (2009). European comparative company law. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press. 486- 487. ასევე, იხ.: სასამართლოს მეგობრის (*Amicus Curiae*) მოსაზრება, საქართველოს სახალხო დამცველი, 04/11/2019, 7.

⁶² იხ.: სასამართლოს მეგობრის (*Amicus Curiae*) მოსაზრება, საქართველოს სახალხო დამცველი, 04/11/2019, 7. ასევე, დამატებით იხილეთ: ჯუღელი გ., (2010). კაპიტალის დაცვა სააქციო საზოგადოებაში, თბილისი, 112.

გადაწყვეტილებებს იგი არ შეეხება⁶³. აღნიშნულის მოტივად უნდა დასახელდეს ის ფაქტორი, რომ *ე.წ. ბიზნეს-გადაწყვეტილება* გარკვეულ კომერციულ რისკებზეა დამოკიდებული და რომელსაც ხსენებული პრინციპი იცავს, მხოლოდ ხელმძღვანელის მიერ მიიღება.

დირექტორის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა

აშშ-ის სამართალში კორპორაციული მართვის დროს წარმოშობილი პასუხისმგებლობის საკითხები, გარდა პრეცედენტული სამართლისა, წესრიგდება *The Sarbanes Oxley*-ს აქტით, ხოლო მისი ახლებური რეგულაცია მოცემულია *The Dodd-Frank Act*-შიც⁶⁴. გერმანიაში კი, ხსენებული საკითხები, ძირითადად სააქციო კანონით განისაზღვრება⁶⁵. იმის მიუხედავად, პირმა გამოიჩინა თუ არა დაუდევრობა, გულისხმიერების ფიდუციური მოვალეობის კონტექსტში დირექტორის გადაწყვეტილების შინაარსობრივი კონტროლი არ უნდა განხორციელდეს სასამართლოს მხრიდან. აღნიშნულ ორგანოს არ უნდა შეეძლოს იმაზე მსჯელობა ჩვეულებრივი, სალად მოაზროვნე პირი მსგავს შემთხვევაში, როგორ გადაწყვეტილებას მიიღებდა⁶⁶. ჩაურევლობის დოქტრინის მაგალითს წარმოადგენს აშშ-ის ფედერალური სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე *Shlensky v. Wrigley*. მოცემულ საქმეზე სასამართლომ განმარტა, რომ იგი ვერ ჩაერევა მენეჯმენტის საქმიანობაში, თუკი ცალსახად არ დადგინდება რომ ადგილი აქვს თაღლითობას, ქონების მითვისებას ან სხვა მსგავს მოქმედებას დირექტორის მხრიდან. ამასთან, სასამართლომ აღნიშნა, რომ გადაწყვეტილებით ისინი არ ადასტურებდნენ დირექტორის გადაწყვეტილების სისწორეს, რადგან მოცემული საკითხი სცდება მათ იურისდიქციას⁶⁷. თუმცა, საკორპორაციო სფერო სისხლისსამართლებრივ კონტროლსაც ექვემდებარება და სამენარმეო სფეროში ჩადენილ არამართლზომიერ ქმედებათა ნაწილი საქართველოს კანონმდებლობით დანაშაულად მიიჩნევა. მათ შორის, აღსანიშნია, მითვისებისა და გაფლანგვის მუხლი⁶⁸, რომელიც საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულად ითვლება და მასში მოიაზრება სხვისი ნივთის ან ქონებრივი უფლების მართლსაწინააღმდეგო მითვისება ან გაფლანგვა, თუ ეს ნივთი ან ქონებრივი უფლება იმყოფებოდა მიმთვისებლის ან გამფლანგველის მართლზომიერ მფლობელობაში ან გამგებლობაში. რადგან საზოგადოების ხელმძღვანელების მართლზომიერ მფლობელობაში მყოფად ითვლება საზოგადოების აქტივები, რომლებიც საზოგადოების და, ამასთან, ფართო გაგებით, მისი პარტნიორები

⁶³ იხ.: Andenas M., Wooldridge F., *European Comparative Company Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 312-314.
⁶⁴ იხ.: *The Sarbanes-Oxley Act (SOX)*, Congress of USA, 2002.
⁶⁵ იხ.: *Dodd-Frank Act*, Congress of USA, 5/01/2010.
⁶⁶ იხ.: ohnson, *The Modest Business Judgment Rule*, *the Business Lawyer*, Vol. 55, 2000, 636.
⁶⁷ იხ.: *Shlensky v. Wrigley*, 237 N.E.2d 776 (Ill. App. Ct. 1968); Bainbridge, *The Business Judgment Rule as Abstention Doctrine*, *Vanderbilt Law Review*, Vo. 57, 2002, 87.
⁶⁸ იხ.: საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლი. shorturl.at/gBFIR.

საკუთრებად ითვლება, ამ ქონების მითვისება ან გაფლანგვა შეიძლება დაკვალიფიცირდეს დანაშაულად. იმ შემთხვევაში, როდესაც დირექტორს სწამს, რომ კორპორაციის სასარგებლოდ მოქმედებს, იგი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მხოლოდ მაშინ დაექვემდებარება, თუ მის მიერ განხორციელებული ქმედება თავისთავად არის დანაშაული⁶⁹.

ამერიკის შეერთებული შტატების საკორპორაციო-სამართლებრივი სისტემის კვლევის შედეგებიდან, შეიძლება დავასკვნათ, რომ იგი მაღალი სტანდარტით იცავს სამენარმეო საზოგადოების ხელმძღვანელის/დირექტორის საქმიანობას. აღნიშნული მოსაზრება მტკიცდება იმითაც, რომ აშშ-ის იუსტიციის დეპარტამენტი აქტიურად მუშაობს და აქვეყნებს სახელმძღვანელო პრინციპებს, რომლის მიხედვითაც, პროკურორმა სხვა გარემოებებთან ერთად, მხედველობაში უნდა მიიღოს, ხომ არ არსებობს სისხლისსამართლებრივი დევნის ადეკვატური ალტერნატივა (სამართალწარმოება)⁷⁰. ასეთ ერთ-ერთ ალტერნატივად, შეიძლება მივიჩნიოთ სამოქალაქო სამართალწარმოება და, შესაბამისად, სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება, რასაც საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაც იცნობს⁷¹. ამასთან, თუ დირექტორმა დაარღვია ფიდუციური ვალდებულებები და გადააბიჯა უფლებამოსილებას ან არასათანადოდ შეასრულა საკუთარი მოვალეობა, საწარმოს აქციონერებს და კრედიტორებს, არაკეთილსინდისიერი ქმედებისაგან თავდასაცავად, გამჭოლი პასუხისმგებლობის მექანიზმით (*piercing the corporate veil*) ისედაც აქვთ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება უშუალოდ დირექტორისგან, რაც ეროვნულ სამართალშიც დამკვიდრებულ პრაქტიკას წარმოადგენს.

ეროვნული კანონმდებლობა და სასამართლო პრაქტიკა

კორპორაციული მართვის ელემენტების ცალკეული საკითხები ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობის შესახებ, განსაზღვრულია „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 9.6 მუხლით, რომლის თანახმად, სამენარმეო საზოგადოების მმართველი პირები და სამეთვალყურეო საბჭოს წევრები საზოგადოების საქმეებს უნდა გაუძღვნენ კეთილსინდისიერად; კერძოდ, ზრუნავდნენ ისე, როგორც ზრუნავს ანალოგიურ თანამდებობაზე და ანალოგიურ პირობებში მყოფი ჩვეულებრივი, საღად მოაზროვნე პირი და მოქმედებდნენ იმ რწმენით, რომ მათი ეს მოქმედება ყველაზე ხელსაყრელია საზოგადოებისათვის. თუ ისინი არ შეასრულებენ ამ მოვალეობას, წარმოშობილი ზიანისთვის სოლიდარულად აგებენ პასუხს საზოგადოების წინაშე⁷².

⁶⁹ იხ.: სასამართლოს მეგობრის (*Amicus Curiae*) მოსაზრება, საქართველოს სახალხო დამცველი, 04/11/2019, 7. ასევე, დამატებით, იხ.: *R v Seager and Blatch* [2009] EWCA Crim 1303.

⁷⁰ იხ.: *U.S. Attorney's Manual. Principles of Federal Prosecution*, §9-27.220.

⁷¹ იხ.: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 18 მაისის *ნას-306-291-2016* განჩინება.

⁷² იხ. მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლის მე-6 ნაწილი. shorturl.at/egmMV

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკით, ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობის სამართლებრივი საფუძველი სპეციალური კანონითაა მოწესრიგებული. საზოგადოებისათვის მიყენებულ ზიანთან მიმართებით დირექტორის ბრალეულობა უნდა შემოწმდეს არა დელიქტიდან წარმოშობილი ვალდებულების მარეგულირებელი ნორმებით, არამედ სამენარმეო საზოგადოებაში ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობის დამდგენი სპეციალური ნორმებით - „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით⁷³.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა თანხვედრაშია საერთაშორისო სტანდარტებთან; კერძოდ, ერთ-ერთ საქმეზე იგი მიუთითებს, რომ: „ზრუნვის მოვალეობა მოითხოვს დირექტორისაგან, მიიღოს ისეთი გადაწყვეტილებები, რომლებიც გამოიწვევს კომპანიის მოგების გაზრდას. აღნიშნული გადაწყვეტილებები შეიძლება იყოს მაღალი რისკის მატარებელიც და მცდარიც, თუმცა „ბიზნეს გადაწყვეტილების მართებულობის“ პრეზუმფციიდან გამომდინარე, თუ ხელმძღვანელი კეთილგონიერების ფარგლებში მოქმედებს იმ რწმენით, რომ მისი გადაწყვეტილება მიღებულია საზოგადოების საუკეთესო ინტერესების დაცვის მიზნით და ამ გადაწყვეტილების მიღებისას იგი ინფორმირებული იყო იმ ზომით, რაც მას, მოცემულ ვითარებაში საკმარისად მიაჩნდა, ამ გადაწყვეტილების შედეგებისათვის კომპანიის დირექტორი დაცულია პირადი პასუხისმგებლობისაგან“⁷⁴. გარდა ამისა, რაც შეეხება დირექტორის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, სახალხო დამცველის სასამართლო მეგობრის (Amicus Curiae) მოსაზრების მიხედვით, „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა იცნობს ისეთ საქმეებსაც, სადაც საწარმოს დირექტორს, პირდაპირი მნიშვნელობით, სახლში მიჰქონდა საწარმოს ქონება. ამ საქმეში მას სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრა, რაც ლოგიკურია, რადგან ასეთ შემთხვევებში კრედიტორთა ან აქციონერთა დასაკმაყოფილებლად ოპტიმალური პროცესი სწორედ სამოქალაქო სამართალწარმოებაა“⁷⁵.

ამრიგად, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა კორპორაციული მართვისას წარმოშობილ სადავო სამართალურთიერთობებზე მნიშვნელოვან და, უმეტესად, არსებულიც სრულყოფილად არ შეესაბამება საერთაშორისოდ დამკვიდრებულ წესებს, ქართულ კანონმდებლობაში, არასისტემატიზებული სახით, მაგრამ მაინც არსებობს ცალკეული პრინციპების ამსახველი დებულებები. ასევე, რამდენიმე საქმეზე არსებობს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მნიშვნელოვანი განმარტებები და დადგენილი პრაქტიკა, რაც თანხვედრაშია საერთაშორისო სტანდარტებთან.

⁷³ იხ.: მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონი. shorturl.at/egmMV.

⁷⁴ იხ.: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 6 მაისის Nას-1158-1104-2014 განჩინება. ასევე, შეგიძლიათ იხილოთ: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 6 ნოემბრის Nას-687-658-2016 განჩინება; თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2018 წლის 15 ოქტომბრის №2/27045-18 განჩინება.

⁷⁵ იხ.: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 18 მაისის Nას-306-291-2016 განჩინება.

სასამართლო მონიტორინგის მიზნები

ადამიანის უფლებათა ცენტრის სასამართლო მონიტორი აკვირდება ნიკა გვარამიას წინააღმდეგ მიმდინარე სისხლის სამართლის საქმის ყველა სასამართლო სხდომას⁷⁶. ჯერჯერობით, სასამართლო პროცესებზე, ფორმალურად, დაცულია მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი. მხარეებს აქვთ შესაძლებლობა, თავისუფლად დააყენონ შუამდგომლობები და გამოხატონ თავიანთი მოსაზრება მონინააღმდეგე მხარის შუამდგომლობებზე.

სასამართლო სხდომების დაკვირვებიდან, შეგვიძლია, დავასკვნათ, რომ გამოკვეთილია მოცემული საქმის სპეციფიურობა - საქმე ეხება კერძო საწარმოს დირექტორისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას არამომგებიანი ხელშეკრულების დადების და ნაკლები შემოსავლის მიღების გამო. ამასთან, სასამართლო სხდომებზე ძირითადი აქცენტი გაკეთებულია სატელევიზიო კომპანიის მართვისა და სარეკლამო ბაზრის თავისებურებების, ასევე კერძო კომპანიაში შემოსავლის გამოთვლის წესთან დაკავშირებულ საკითხებზე. გარდა ამისა, სხდომებზე განიხილება და მონმეები იკითხებიან 2019 წლის 27 თებერვალს, შპს „თეგეტა პრემიუმ ვიიქელსსა“ და შპს „პროესკო მედიას“ შორის გაფორმებულ ნასყიდობის ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით, რომლის საფუძველზეც, ბრალდების მხარის მტკიცებით, ავტომანქანა **Porche Macan S** (ღირებულებით **76 700** ევრო) ნიკა გვარამიასა და მისი ოჯახის ფაქტობრივ საკუთრებაში გადავიდა, ხოლო ფორმალურ მესაკუთრედ შპს „პროესკო მედია“ დაფიქსირდა. მეორე დღეს კი, შპს „თეგეტა პრემიუმ ვიიქელსსა“ და შპს „პროესკო მედიას“ შორის, გაფორმდა სარეკლამო მომსახურებაზე ხელშეკრულება **76 700** ევროს ღირებულებით, რომლის ფარგლებშიც ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ის ეთერში რეკლამის განთავსება შეთანხმებისამებრ ხდებოდა - შეღავათიან/დაბალ ფასად. გარდა ზემოაღნიშნულისა, გენერალური პროკურატურის მტკიცებით, 2019 წლის 28 მარტს, შპს „თეგეტა მოტორსსა“ და შპს „პროესკო მედიას“ შორის დაიდო კიდევ ერთი ხელშეკრულება, რომლის ფარგლებშიც, ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ის ეთერში რეკლამის განთავსება, შეთანხმებისამებრ, ხდებოდა შეღავათიან/დაბალ ფასად, რითაც მნიშვნელოვანი ზიანი ადგებოდა ტელეკომპანიას⁷⁷. სასამართლო სხდომებზე განიხილება სხვა ბრალდებებთან (უძრავ ქონებებთან) დაკავშირებული საკითხებიც.

საქართველოს პროკურატურის მიერ, ნიკა გვარამიას მიმართ წარდგენილი ბრალდების შინაარსი - შპს „სამაუნეებლო ტელეკომპანია რუსთავი 2“-ის

⁷⁶ ადამიანის უფლებათა ცენტრის სასამართლო მონიტორის სასამართლო სხდომის მონიტორინგის ანგარიშები: (1) არსებითი განხილვა: 1.02.2020; 13:14-17:25 საათი; (2) არსებითი განხილვა: 21.02.2020; 12:04-13:06 საათი; (3) არსებითი განხილვა: 05.03.2020; 14:13-17:20 საათი; (4) 09.03.2020; 14:11-15:45; (5) 11.03.2020; 15:14-17:30 საათი.

⁷⁷ ადამიანის უფლებათა ცენტრის სასამართლო მონიტორის სასამართლო სხდომის მონიტორინგის ანგარიში: არსებითი განხილვა: 05.03.2020; 14:13-17:20 საათი.

დირექტორობის პერიოდში მის მიერ მიღებული სამენარმეო გადანყვეტილების არამომგებიანობაზეა დაფუძნებული. სანარმოსთვის არამომგებიანი ხელშეკრულების დადება და მაქსიმალური თანხის არმიღება, პროკურატურის პოზიციით, დამამძიმებელ გარემოებაში „ქონებრივი უფლების მართლსაწინააღმდეგო გაფლანგვას“ წარმოადგენს (სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლი)⁷⁸.

წინამდებარე სისხლის სამართლის საქმეში, განსახილველი ქმედება (ხელშეკრულების პირობების შეცვლა, მისაღები შემოსავლის განსაზღვრა) პროკურატურის მიერ მიჩნეულია დანაშაულად. პროკურატურის პოზიციით, აღნიშნული თავისთავად წარმოადგენს დანაშაულს, რადგან დირექტორს მეტი შემოსავლის მოტანა შეეძლო კომპანიისთვის და ეს შემოსავალი არ მიიღო⁷⁹. აქვე, აღსანიშნია ისიც, რომ, ბრალდების თანახმად, დირექტორის მიერ უფლებამოსილების გამოყენება არ ყოფილა წინაპირობა სხვა დანაშაულის ჩასადენად, რაც მეტ კითხვას აჩენს განსახილველი ქმედების სისხლის სამართლის სფეროში მოქცევასა და, პოტენციურად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებასთან დაკავშირებით. ამასთან, როგორც ზემოთ აღინიშნა, სამენარმეო განსჯის წესი კრძალავს დირექტორთა პირად პასუხისმგებლობას, თუკი კომპანიისთვის ზარალი თუნდაც მცდარი, ნამგებიანი გადანყვეტილებით დადგა, მაგრამ მას უხეში გაუფრთხილებლობა (*gross negligence*) ან განზრახვა არ ახლდა თან⁸⁰. ამასთან, საერთაშორისო სტანდარტების თანახმად, სასამართლო ვერ ჩაერევა მენეჯმენტის საქმიანობაში, თუკი ცალსახად არ დადგინდება, რომ ადგილი აქვს თაღლითობას, ქონების მითვისებას ან სხვა მსგავს მოქმედებას დირექტორის მხრიდან, რაც წინამდებარე საქმეში არ იკვეთება. ამასთან, აშშ-ის ფედერალურმა სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ გადანყვეტილებით ისინი არ ადასტურებდნენ დირექტორის გადანყვეტილების სისწორეს, რადგან მოცემული საკითხი სცდება მათ იურისდიქციას⁸¹. ამასთან, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული, თუ რამდენად მიანიჭა გენერალურმა პროკურატურამ საფუძვლიანი მნიშვნელობა ბრალდებულის წინააღმდეგ წარმოებული სისხლის სამართლის საქმის გადამწყვეტ გარემოებებს და სისხლისსამართლებრივი დევნის შესახებ გადანყვეტილების მიღებისას, ამ ასპექტებს შეეძლო თუ არა გარდამტეხი მნიშვნელობა ჰქონოდა განსახილველი ქმედების სისხლის სამართლის დანაშაულად მიჩნევისა და პირის სავარაუდო ბრალეულობის განსაზღვრაში.

⁷⁸ იხ.: იხ.: საქართველოს გენერალური პროკურატურის განცხადება: shorturl.at/clzC4.

⁷⁹ იხ.: სასამართლოს მეგობრის (*Amicus Curiae*) მოსაზრება, საქართველოს სახალხო დამცველი, 04/11/2019, 9.

⁸⁰ იხ.: Andenæs, M., & Wooldridge, F. (2009). *European comparative company law*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press. 486- 487

⁸¹ იხ.: *Shlensky v. Wrigley*, 237 N.E.2d 776 (Ill. App. Ct. 1968); Bainbridge, *The Business Judgment Rule as Abstention Doctrine*, *Vanderbilt Law Review*, Vo. 57, 2002, 87.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, დანაშაულის ცნების შეფასებისას მხედველობაში მიღებული უნდა იყოს სხვადასხვა ასპექტი. ყველაზე გადამწყვეტია ის სამართლებრივი სიკეთე, რომლისკენაც არის მიმართული დებულება, რომელიც კონკრეტული ქმედებისათვის სასჯელს აწესებს. ქმედების სისხლისსამართლებრივი ბუნების მაჩვენებელია თუ დებულებები პირდაპირ არის საზოგადოებისაკენ მიმართული (სულ მცირე პოტენციურად)⁸². წინამდებარე საქმეში, საქმე გვაქვს კერძო კომპანიასთან, რომლის საქმიანობაც მეტი მოგების მიღებისკენაა ორიენტირებული. ამასთან, აქცენტი უნდა გაკეთდეს იმაზეც, რომ, დაცვის მხარის განცხადებით, დირექტორის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები შეთანხმებული და მოწონებული იყო აქციონერთა მიერ. მაგალითად, აშშ-ში პასუხისმგებლობისაგან გათავსუფლების საფუძველი შეიძლება გახდეს როგორც აქციონერების (*shareholder approval*), ისე საბჭოს დანარჩენი წევრების მიერ დირექტორთა ქმედებების მოწონება⁸³.

საქართველოს სახალხო დამცველი, სასამართლო მეგობრის მოსაზრებაში მიუთითებს, რომ დამნაშავედ ცნობისთვის აუცილებელია, დირექტორს შეცნობილი ჰქონდეს, რომ დანაშაულს სჩადის, მის მიერ ჩადენილი ქმედება თავისთავად უნდა წარმოადგენდეს დანაშაულებრივს და იგი პირადი გამდიდრებით უნდა იყოს ნაკარნახები⁸⁴. თუმცა, ასეთ შემთხვევებშიც, საკორპორაციო-სამართლებრივი ურთიერთობების თავისებურებების გათვალისწინებით, აშშ-ის, გერმანიის სასამართლოების მიერ დადგენილი პრაქტიკისა და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, როგორც წესი, სისხლისსამართლებრივი დევნა საერთოდ არ იწყება, თუკი არსებობს კრედიტორთა დაკმაყოფილების ოპტიმალური ალტერნატივა - სამოქალაქო დავის სახით⁸⁵. სამენარმეო განსჯის წესის (*Business judgment rule*) თანახმად კი, დირექტორის პასუხისმგებლობა დგება ისეთი უხეში შეცდომისათვის, რომელიც ჯანსაღი გონების მქონე და ჩვეულებრივ გულმოდგინე ადამიანს არ უნდა მოსვლოდა. პასუხისმგებლობის საფუძველია მხოლოდ ბრალეული გადაწყვეტილება⁸⁶. შესაბამისად, თუ სამენარმეო საზოგადოების დირექტორს არ ჩაუდენია ბრალეული ქმედება, რომელიც ამასთან რელევანტურია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებისთვისაც, მართლმსაჯულების ორგანოების მიერ, მსგავსი სპეციფიკის საქმეებში, ყურადღება უნდა იქნას გამახვილებული სადავო ქმედებების საკორპორაციო-სამართლებრივ მნიშვნელობაზე. ამასთან, როგორც ზემოთ აღინიშნა, **Business**

⁸² იხ.: ECtHR, 1/5/2005, *Ziliberg v MDA*, საჩ. ნომ. 61821/00, § 34.

⁸³ იხ.: იხ.: ჭანტურია ლ., კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, სამართალი, 2006, 29.

⁸⁴ იხ.: სასამართლოს მეგობრის (*Amicus Curiae*) მოსაზრება, საქართველოს სახალხო დამცველი, 04/11/2019, 10.

⁸⁵ იქვე: 10.

⁸⁶ იხ.: Andenas M., Wooldridge F., *European Comparative Company Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 486- 487.

judgement rule-ს პრინციპის ფარგლებში, საწარმოს აქციონერებს და კრედიტორებს, გამჭოლი პასუხისმგებლობის მექანიზმით, ისედაც აქვთ მოთხოვნის დაკმაყოფილების უფლება უშუალოდ დირექტორისგან, რაც, ეროვნულ დონეზე, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებებით, დამკვიდრებულ პრაქტიკას წარმოადგენს.

შერჩევითი სამართალი

(ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (ECtHR) პრეცედენტული სამართლით დადგენილი სტანდარტი)

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) მე-6 მუხლი გამოიყენება როგორც „სამოქალაქო უფლებებსა და ვალდებულებებთან“, აგრეთვე, სისხლისსამართლებრივ ბრალდებასთან დაკავშირებით. კონვენციის მე-6 მუხლის 1 პარაგრაფით განმტკიცებული გარანტიები ვრცელდება ორივე ტიპის სამართალწარმოებაზე, მაგრამ მე-6 მუხლის მე-2 პარაგრაფი, რომელიც უდანაშაულობის პრეზუმფციას უზრუნველყოფს და მე-6 მუხლის მე-3 პარაგრაფის სხვადასხვა გარანტიები მხოლოდ სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოების დროს გამოიყენება. განსაკუთრებით ეს ეხება სისხლის სამართლის საქმეებს, სადაც ადამიანის უფლებების დარღვევის რისკი ყველაზე მაღალია. მე-7 მუხლი თვითნებური სისხლისსამართლებრივი დევნის, ბრალდების და მსჯავრდების წინააღმდეგ ეფექტურ გარანტიას წარმოადგენს⁸⁷.

კონვენციის მე-6 მუხლის საფუძველზე შიდა სასამართლოები ვალდებული არიან, დაასაბუთონ საკუთარი გადაწყვეტილებები. სასამართლოებს არ მოეთხოვებათ ყველა შესაძლო არგუმენტზე პასუხის გაცემა. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი შეიძლება აღქმულ იქნეს, როგორც მხარეთა მიერ დასმულ ნებისმიერ არგუმენტზე დეტალური პასუხის გაცემის ვალდებულება. თუმცა, ეროვნულ სასამართლოს აქვს შეფასების გარკვეული ფარგლები, კონკრეტულ შემთხვევაში, არგუმენტების შერჩევისა და მხარეთა განაცხადების შესაბამისი მტკიცებულებების დაშვებისას, დაზარალებულ მხარეს აქვს მოლოდინი, სასამართლოსგან მიიღოს კონკრეტული და ცხადი პასუხი იმ წარდგინებების შესახებ, რომელიც გადამწყვეტია მოცემული სამართალწარმოების შედეგისთვის⁸⁸.

წინამდებარე სისხლის სამართლის საქმე შეეხება ნიკა გვარამიას შპს „სამაუნწყებლო კომპანია რუსთავი 2“-ში (შემდეგში „რუსთავი 2“) მუშაობის პერიოდს, სადაც ის დირექტორად 2012 წლის ნოემბერში, 2014 წლის სექტემბერში

⁸⁷ იხ.: Liivik v. Estonia, no. 12157/05, §§ 92-94, 25 June 2009, S.W. v. the United Kingdom, 22 November 1995, § 35, Series A no. 335-B, and C.R. v. the United Kingdom, 22 November 1995, § 33, Series A no. 335-C.

⁸⁸ იხ.: Hiro Balani v. Spain, 9 December 1994, §§ 27-28, Series A no. 303-B; Grădinar v. Moldova, no. 7170/02, §§ 107-108, 8 April 2008; და Gheorghe v. Romania, no. 19215/04, §43, 15 March 2007.

კი გენერალურ დირექტორად დაინიშნა (2019 წლის 18 ივლისამდე). ამ დროის განმავლობაში „რუსთავი 2“ საქართველოს ხელისუფლების მიმართ კრიტიკული სარედაქციო პოლიტიკით იყო ცნობილი. ნიკა გვარამია, რომელიც ამჟამად ახლადშექმნილი ტელეკომპანია „მთავარი არხის“ დამფუძნებელი, დირექტორი და ყოველკვირეული პოლიტიკური შოუს წამყვანია, გამოირჩევა ხელისუფლებისადმი მკვეთრი ოპოზიციური განწყობებით. ასევე, საყურადღებოა 2019 წლის 18 ნოემბერს „მთავარი არხის“ ერთ-ერთი მეწილის, გიორგი რურუას დაკავების ფაქტი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 236-ე მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილებით გათვალისწინებული დანაშაულისთვის, რაც ცეცხლსასროლი იარაღის მართლსაწინააღმდეგო შეძენა-შენახვა-ტარებას გულისხმობს⁸⁹. მას ასევე ბრალი წარედგინა სსკ-ის 381-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით, რაც ითვალისწინებს სასამართლოს გადაწყვეტილების შეუსრულებლობას ანდა მისი შესრულებისათვის ხელის შეშლას. სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებას გიორგი რურუა საკუთარ პოლიტიკურ პოზიციონირებას უკავშირებდა. გიორგი რურუა 2019 წლის 20-21 ივნისის და ნოემბრის საპროტექსტო აქციების ერთ-ერთ ორგანიზატორი და მონაწილეა. 2020 წლის 30 ივლისს თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის კოლეგიის მოსამართლე ვალერიან ბუგაიანიშვილმა გიორგი რურუას მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენი გამოიტანა და მას სასჯელის სახედ 4 წლით თავისუფლების აღკვეთა განუსაზღვრა. აღნიშნული სისხლისსამართლის საქმე პოლიტიკურად მოტივირებულად იქნა მიჩნეული საერთაშორისო პარტნიორების მიერ⁹⁰.

ადამიანის უფლებათა ცენტრი ახორციელებდა გიორგი რურუას წინააღმდეგ მიმდინარე სისხლის სამართლის საქმეზე სასამართლო სხდომების მონიტორინგს, რის შედეგადაც არაერთი დარღვევა იდენტიფიცირდა, რასაც, ბრალდებულის მდგომარეობის საუარესოდ, უარყოფითი ზეგავლენა შეეძლო მოეხდინა სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებაზე⁹¹.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში არსებობს არაერთი საქმე, მათ შორის საქართველოს წინააღმდეგ, სადაც სასამართლომ პირთა მსჯავრდება სხვადასხვა მიზეზით კონვენციის მე-6 მუხლთან შეუსაბამოდ ცნო⁹². განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქმე *Tchankotadze v. Georgia*⁹³. ამ საქმეში მომჩივანი დავობდა, რომ მისი წინასწარი პატიმრობა უკანონო იყო, ასევე არასამართლიანი იყო მის წინააღმდეგ მიმართული სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოება, კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის და მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის დარღვევით. იგი, ასევე, დავობდა, რომ მის წინააღმდეგ

⁸⁹ იხ.: საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 236-ე მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილები და 381-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი. <https://bit.ly/2GKiXpJ>.

⁹⁰ იხ.: ინფორმაცია სრულად: <https://bit.ly/37seotf>; ასევე, იხ.: <https://bit.ly/3hrbiKF>.

⁹¹ იხ.: გიორგი რურუას სისხლის სამართლის საქმე - სამართლებრივი ანალიზი, ადამიანის უფლებათა ცენტრი, 2020.

⁹² მაგალითად: *Rostomashvili v. Georgia*, no. 13185/07, 8 November 2018; *Kartvelishvili v. Georgia*, no. 17716/08, 7 June 2018 და *Bregvadze v. Georgia*, no. 49284/09, 17 January 2019.

⁹³ იხ.: საქმე *Tchankotadze v. Georgia*, no. 15256/05, § 103, 21 June 2016.

სისხლის სამართლის საქმის წარმოებას და მის წინასწარ პატიმრობას, კონვენციის მე-18 მუხლის დარღვევით, საფუძვლად ედო არასათანადო ფარული მოტივები. სასამართლომ დაასკვნა, რომ „ეროვნულმა სასამართლოებმა საფუძვლიანი მნიშვნელობა არ მიანიჭეს მომჩივნის წინააღმდეგ წარმოებული სისხლის სამართლის საქმის გადამწყვეტ გარემოებებს. ამ ასპექტებს შეეძლო, გარდამტეხი მნიშვნელობა ჰქონოდა განმცხადებლის ბრალეულობის განსაზღვრაში“⁹⁴. ევროსასამართლომ ასევე მიუთითა, რომ: „ეროვნული სასამართლოების გადაწყვეტილებებში საკმარისი საფუძვლების არარსებობით გამოწვეული მდგომარეობა დაკავშირებული იყო სასამართლოს გაოცებასთან, თუ რატომ იყო განმცხადებლის მოქმედებები - მომსახურების ხელშეკრულებების საფუძველზე საფასურის შეგროვება და კანონქვემდებარე სამართლებრივი აქტი - მიჩნეული, როგორც სისხლის სამართლის დანაშაული. [...] სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების ფარგლები - იყო გაუგებარი და შესაბამისად აპლიკანტის საზიანოდ, თვითნებურად განმარტებული ეროვნული სასამართლოების მიერ“⁹⁵.

ასევე, აღსანიშნია საქმე *Navalnyy and Ofitserov v. Russia*⁹⁶. ნავალნი ცნობილი პოლიტიკური აქტივისტი, ოპოზიციის ლიდერი, ანტიკორუფციულ კამპანიაში ჩართული პირი და პოპულარული ბლოგერია რუსეთის ფედერაციაში. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ არ დასტურდებოდა, რომ საშუამავლო კომპანიას რამე კანონსწინააღმდეგო მოტივი ამოძრავებდა. „კიროვლესსა“ და საშუამავლო კომპანიას შორის დადებული ხელშეკრულება არ დამდგარა ექვემ, არც ის ყოფილა დავის საგანი, რომ მხარეებს შორის ფიქტიური გარიგება შედგა, ან ფულის გათეთრებას ჰქონდა ადგილი, ან გადასახადის გადახდისგან თავის არიდებას ან ქრთამის მიცემას (*kick-back scheme*), ან რამე სხვა უკანონო ან საეჭვო მიზნის მიღწევას. ორივე მხარეს დამოუკიდებელი კომერციული ინტერესი გააჩნდა. ასევე, არ დადგინდა, რომ მხარეებმა ბოროტი განზრახვით იმოქმედეს (*bad faith*), ან კონკურენციის წესების დარღვევით. გარდა ამისა, ევროსასამართლომ რუსეთის სასამართლოები იმისთვისაც გააკრიტიკა, რომ მათ ამ საქმეში სისხლისსამართლებრივი დევნის პოლიტიკური მოტივები არ გამოიკვლიეს, რაც როგორც მინიმუმ, სადავო იყო. ამდენად, სისხლის სამართალი იყო თვითნებურად და მოსარჩეელების საზიანოდ განმარტებული ისე, რომ მისი განჭვრეტა იყო შეუძლებელი, რამაც პროცესი აშკარად დაუსაბუთებელ შედეგამდე მიიყვანა.

ასევე, საგულისხმოა ქართული სასამართლო პრაქტიკაც. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა იცნობს ისეთ საქმეებსაც, სადაც საწარმოს დირექტორს, პირდაპირი მნიშვნელობით, სახლში მიჰქონდა საწარმოს ქონება,

⁹⁴ იქვე: § 103.

⁹⁵ იქვე: § 108. „the situation, prompted by the absence of sufficient reasons in the decisions of the domestic courts, is that of incomprehension for the Court as to why the applicant’s acts – the collection of the fee on the basis of service agreements and the sub-legislative legal act – were described as criminal at all.“

⁹⁶ იხ.: საქმე *Navalnyy and Ofitserov v. Russia*, nos. 46632/13 and 28671/14, 23 February 2016.

თუმცა მას სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრა⁹⁷. სახალხო დამცველის მოსაზრებიდან იკვეთება, რომ არ არსებობს კერძო საწარმოს დირექტორის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების პრეცედენტი საქართველოს სასამართლოების პრაქტიკაში, რაც ნიკა გვარამიასთვის წარდგენილ ბრალის კანონიერებას ეჭვქვეშ აყენებს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლს, რომელიც ნიკა გვარამიას წინააღმდეგ ბრალდების საფუძველს წარმოადგენს, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციიდან გამომდინარე, რამდენიმე მიმართულებით შეიძლება ჰქონდეს პრობლემა. როგორც საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკისა და სხვადასხვა სახელმწიფოს სასამართლოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების, ასევე, საერთაშორისო სტანდარტების კვლევიდან ჩანს - იგი არასდროს გამოყენებულა კერძო კომპანიის დირექტორის მიმართ, კომერციული გადაწყვეტილებების მიღებისთვის.

სამართალწარმოების ხანგრძლივობა

აღსანიშნია ის ფაქტი, რომ, თავდაპირველად, ნიკა გვარამიას წინააღმდეგ მიმდინარე სისხლის სამართლის საქმეზე სასამართლო სხდომები ინტენსიურად მიმდინარეობდა. თუმცა, ბოლოს - 2020 წლის 18 მარტს ჩანიშნული სასამართლო სხდომა გადაიდო განუსაზღვრელი ვადით⁹⁸. ეს გარემოება აჩენს კითხვებს საქმის გარშემო შერჩევითი მართლმსაჯულებისა და სავარაუდო პოლიტიკური მოტივების შესახებ.

გონივრულ ვადაში გადაწყვეტილების მიღების უფლება არის არა მხოლოდ ინდივიდების უფლება, არამედ, ის მოიცავს სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენელთა ვალდებულებასაც, ისე გამართონ სასამართლო სისტემა, რომ დაკმაყოფილდეს კონვენციის მე-6 მუხლის მოთხოვნები.

ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის მიხედვით, სასამართლოებმა გადაწყვეტილება „გონივრული ვადის ფარგლებში“ უნდა მიიღონ. ეს გარანტია, ერთი მხრივ, ეფექტური სამართლებრივი დაცვის მოთხოვნის კომპონენტია. თუმცა, სამართლიანი სასამართლოს ინდივიდუალურ გარანტიებთან დაკავშირებით პრობლემა შეიძლება წარმოიქმნას, რამდენადაც პროცედურული უფლებები მუდმივად ინვესტს სამართალწარმოების პროცესის გახანგრძლივებას⁹⁹. განსაკუთრებით სისხლის სამართლის საქმის წარმოებასთან დაკავშირებით, შესაძლებლობების ფარგლებში, უნდა შემცირდეს საქმის შედეგის

⁹⁷ იხ.: სასამართლოს მეგობრის (Amicus Curiae) მოსაზრება, საქართველოს სახალხო დამცველი, 04/11/2019, 9. დამატებით, იხ.: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 18 მაისის Nას-306-291-2016 განჩინება.

⁹⁸ იხ.: ადამიანის უფლებათა ცენტრის სასამართლო მონიტორის სასამართლო სხდომის მონიტორინგის ანგარიშები: 1.03.2020; 15:14-17:30 საათი.

⁹⁹ იხ.: ECtHR, 28/6/1978, König v GER, 6232/73, § 100.

შესახებ გაურკვევლობის პერიოდი. სისხლის სამართალწარმოებისას შესაბამისი დროის პერიოდი საქმის არსებით განხილვამდე იწყება, კერძოდ, სისხლისსამართლებრივი საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელების პირველივე ეტაპიდან¹⁰⁰.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ადგენს ბრალდებულის უფლებას სწრაფი მართლმსაჯულების განხორციელებაზე. თუმცა, ამ უფლებაზე უარის თქმა შესაძლებელია დაცვის სათანადოდ მოსამზადებლად¹⁰¹. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ითხოვს რელევანტური პერიოდის დაწყებას ფორმალური პროცედურული ნაბიჯების გადადგმამდე, რათა აღმოიფხვრას სამართალწარმოების გაჭიანურება (მაგ., მოწმეებზე ან დოკუმენტებზე მიუწვდომლობის გამო)¹⁰².

თუმცა, არ არსებობს დადგენილი წესი თუ რა ითვლება გონივრულ ვადად. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო გონივრული ვადის გადაჭარბებად მიიჩნევს იმ შემთხვევებს, როდესაც საქმის წარმოების ხანგრძლიობამ ერთ ინსტანციაში გადააჭარბა სამ წელიწადს, ორ ინსტანციაში ხუთ წელიწადს და სამივე ინსტანციაში ექვს წელიწადს¹⁰³.

დასკვნა

განსახილველი სადავო ქმედებების სისხლის სამართლის დანაშაულად მიჩნევის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას, უცნობია, საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ მიანიჭა თუ არა საფუძვლიანი მნიშვნელობა ბრალდებულის წინააღმდეგ წარმოებული სისხლის სამართლის საქმის გადამწყვეტ გარემოებებს. ამ ასპექტებს შეეძლო გარდამტეხი მნიშვნელობა ჰქონოდა სადავო ქმედებების სისხლის სამართლის დანაშაულად არ მიჩნევისა და ბრალდებულის უდანაშაულობის განსაზღვრაში; ამასთან, საკითხავია, მოცემულ კორპორაციულ-სამართლებრივ ურთიერთობაში წარმოშობილი საკითხი რამდენად შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივად რელევანტური. წინამდებარე საქმეში, სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფარგლები სრულიად გაუგებარია - იგი, სისხლისსამართლებრივი დევნის ორგანოს მხრიდან, ბრალდებულის საზიანოდ და თვითნებურად არის განმარტებული.

დღემდე უცნობია, პროკურატურამ იმსჯელა თუ არა, სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული სამართლებრივი გზების გამოყენების შესახებ;

¹⁰⁰ იხ.: ECtHR, 2/10/2003, Henning v AUT, 41444/98, § 32.

¹⁰¹ იხ.: საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილი (სამართლიანი პროცესი და სწრაფი მართლმსაჯულება). <https://bit.ly/2GHUH7G>.

¹⁰² იხ.: Leigh, The Right to a Fair Trial and the European Convention on Human rights, Weissbrodt/Wolfrum, (ed.), The Right to a Fair Trial, 1997, გვ. 653.

¹⁰³ იხ.: დოვიდას ვიტკაუსკასი და გრიგორი დიკოვი, ევროსაბჭო, „სამართლიანი სასამართლოს უფლების დაცვა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის თანახმად“, თებერვალი 2012, გვ. 74.

ყურადღება არ მიაქცია იმ ფაქტს, რომ დირექტორის გადანყვეტილებები შეთანხმებული და მოწონებული იყო პარტნიორებთან და აქციონერებთან და, დირექტორის გონივრული მოსაზრებით, მოკლე ან გრძელვადიანი რისკების ანალიზის შედეგად, იგი ემსახურებოდა კორპორაციის საუკეთესო ინტერესებს, რაც ასევე შეთანხმებული იყო ზემოაღნიშნულ სუბიექტებთან.

საქართველოს გენერალურ პროკურატურას, საქმის სპეციფიკურობიდან გამომდინარე, მკაცრად უნდა დაეცვა სამართლებრივი განსაზღვრულობისა და თვითნებობისგან დაცვის პრინციპები, რომლებიც კონვენციისა და კანონის უზენაესობის საერთო საფრთხედ მიიჩნევა. სისხლის სამართლის კანონის თვითნებურად გამოყენება კი ის შემთხვევაა, რომელიც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მხრიდან დეტალური შემონმების საგანი გახდება, განსაკუთრებით ოპოზიციური განწყობების მქონე და პოლიტიკურად აქტიური პირების საქმეებთან მიმართებით და შედეგად ევროპული კონვენციის მე-6 (*საქმის სამართლიანი განხილვის უფლება*) ან მე-7 (*არავითარი სასჯელი კანონის გარეშე*) მუხლის დარღვევას გამოიწვევს¹⁰⁴.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, შეიძლება ითქვას, რომ ბრალდების შინაარსი, მისი განხორციელება დროსა და სივრცეში, ხელისუფლების სხვადასხვა ორგანოს მხრიდან განხორციელებული ქმედებები (*მათ შორის, სისხლისამართლებრივი ნორმის თვითნებური განმარტება*) და სხვა ფაქტობრივი გარემოებები, ერთმნიშვნელოვნად მიანიშნებს შერჩევითი სამართლის შესაძლო გამოყენებაზე, განსხვავებული პოლიტიკური შეხედულებების მქონე პირისა და აქტივისტის წინააღმდეგ.

¹⁰⁴ იხ.: European Convention on Human Rights, Article 6-7. <https://bit.ly/3iOnFjs>.